

Міністерство освіти і науки України
Інститут української мови НАН України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра сучасної української мови

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИНТАКСИСУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Матеріали Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 110-річчю від дня
народження професора Іларіона Слинька

16–17 червня 2022 р.

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2022

УДК 811.161.2'367(08)
А 437

Актуальні проблеми синтаксису : сучасний стан і перспективи дослідження : матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 110-річчю від дня народження професора Іларіона Слинька (Чернівці, 16-17 червня 2022 р.) / за ред. С. Т. Шабат-Савки. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2022. 246 с.
ISBN 978-966-423-718-2

Actual problems of syntax: current status and prospects of research : materials of the International scientific conference dedicated to the 110th anniversary of the birth of Professor Hilarion Slinko (Chernivtsi, June, 16-17, 2022) / resp. ed. S. T. Shabat-Savka. Chernivtsi : Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2022. 246 p.

Редакційна колегія:

Світлана Шабат-Савка, доктор філологічних наук, професор;
Іванна Струк, кандидат філологічних наук, асистент;
Наталія Шатілова, кандидат філологічних наук, асистент.

Тези доповідей надруковано в авторській редакції.

У збірнику представлено матеріали Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження», що відбулася 16–17 червня 2022 р. на філологічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича з нагоди 110-річчя від дня народження професора Іларіона Слинька.

Для науковців, учителів, студентів – усіх, кого цікавлять актуальні питання синтаксичної теорії, аспекти функціонування різнорівневих мовних одиниць у дискурсивно-жанрових формах української мови, проблеми лінгвостилістики та лінгвоперсонології.

The materials of the International Scientific Conference «Actual Syntax Problems: Current Status and Prospects of Research» that was held on June 16–17, 2022 at the Faculty of Philology of Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych on the occasion of the 110th anniversary of Professor Hilarion Slinko are presented in this collection.

For scientists, teachers, students – all who are interested in current issues of syntactic theory, aspects of the functioning of multilevel language units in discursive-genre forms of the Ukrainian language, problems of linguistic stylistics and linguistic personology.

ISBN 978-966-423-718-2

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

PROBLEME ALE SINTAXEI LIMBII ROMÂNE VORBITE: TOPICALIZAREA

Феліція Вринчану

кандидат філологічних наук, доцент кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
f.vranceanu@chnu.edu.ua

Limba vorbită reprezintă un concept de o deosebită complexitate, fiind obiectul de studiu nu numai al lingviștilor, ci și al psihologilor sau al sociologilor. Din aceste considerente, studierea variantei vorbite a unei limbi constituie un demers ce necesită o abordare multiplă. Una dintre componentele de bază ale concepției lingvistice moderne o reprezintă dicotomia limbă / vorbire, care se impune ca punct de referință în analiza lingvistică. Este binecunoscut faptul că, prin limbă, Ferdinand de Saussure înțelege ansamblul de semne arbitrare în uz la un moment dat într-o societate dată, în timp ce prin vorbire se înțelege un act particular și concret al subiectului care folosește limba pentru a comunica [4, p. 85]. Trecând în revistă o serie de lucrări consacrate definiției conceptului de limbă vorbită, observăm că nu există un sistem clar de criterii la care să apelăm în vederea stabilirii particularităților variantei orale a limbii în general și nici ale structurilor specifice nivelului sintactic al limbii române.

Aceste particularități se datorează în primul rând caracterului specific al relației normă – variantă orală. Astfel, este evident că norma limbii literare nu poate fi aplicată și în cazul variantei orale, dar aceasta nu înseamnă că o comunicare orală se desfășoară în mod haotic, fără a fi supusă unor reguli. Și în comunicarea orală se aplică norme și convenții, însă acestea se subordonează competenței lingvistice a vorbitorilor (în terminologia lingvistică – *competență-performanță*). Scopul acestor norme și convenții este de a asigura transmiterea și receptarea în bune condiții a mesajului, astfel încât acesta să fie receptat în mod corespunzător de interlocutor. Procesul comunicativ se subordonează, așadar, unor norme de ordin contextual. Dintre acestea amintim: stabilirea contactului între emițător și receptor/receptori, verificarea permanentă a calității canalului care asigură transmiterea

mesajului, solicitarea confirmării de către emițător a receptării mesajului etc. Acestea sunt norme și convenții care asigură o bună comunicare, cu alte cuvinte – condițiile reușitei actului lingvistic oral [2, p. 63]. Această libertate este numită de lingviști „libertate restrictivă”, deoarece, în același timp, vorbitorul este obligat să utilizeze un anumit cod pentru a se asigura de transmiterea eficientă a mesajului și, totodată, îi permite vorbitorului să apeleze la o serie de strategii comunicaționale. O astfel de strategie cu realizare la nivel sintactic este *topicalizarea*.

Prin topicalizare se înțelege plasarea în poziție inițială, în calitate de temă a enunțului, a unui termen care în topica obiectivă ar fi ocupat o poziție mediană sau finală. Distincția dintre temă și remă «este de ordin psihologic» [1, p.35]. Tema (*topic*) unui enunț este obiectul despre care vorbește locutorul sau după cum spuneau lingviștii la începutul secolului trecut, subiectul psihologic. Rema (*comment*) este informația pe care locutorul o transmite în legătură cu tema, fiind de fapt ceea ce a fost numit predicat psihologic. Un astfel de fenomen este topicalizarea unui complement circumstanțial: *Unde în sat ați fost?* – complement circumstanțial de loc topicalizat; *El mâine va veni.* – complement circumstanțial de loc topicalizat; *Foarte bine au fost primiți de colegi.* – complement circumstanțial de mod topicalizat. De asemenea, în astfel de structuri apar și alte părți de propoziție: *O opinie să mai ascultăm.* – complement direct; *Erau strânse legături cu ei.* – atribut; *Dumitru îl cheamă.* – nume predicativ.

Varianta orală a limbii își are propriile sale norme, determinate în primul rând de structura particulară a contextului situațional care îl definește, topicalizarea fiind doar una dintre consecințele aplicării acestor norme.

Список використаної літератури

1. Ducrot O., Schaeffer J-M. Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului. București: Editura Babel, 1996. 530 p.
2. Ionescu-Ruxăndoiu L. Conversația: structuri și strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite. București: Editura ALL, 1995. 99 p.
3. Merlan A. Sintaxa și semantica-pragmatica limbii române vorbite. Iași: Editura Universității «Al.I.Cuza», 1998. 292 p.
4. Saussure F. (de). Curs de lingvistică generală. Iași: Polirom, 1998. 421 p.

ЗМІСТ

ПРОГРАМА Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження», присвяченої 110-річчю від дня народження професора Іларіона Слинька.....	3
Багатогранність наукового феномена професора Іларіона Слинька.....	22
Про вчителя і науковця добрим словом	28
Науковий доробок професора Іларіона Слинька	37
Тези доповідей учасників конференції	45
<i>Алексеева С.</i> Різноманітні сурядні компоненти як засіб створення дискурсу ворожості та її подолання в масмедійному просторі	46
<i>Антофійчук А.</i> Синтаксичні параметри щоденникового дискурсу Ольги Кобилянської	48
<i>Барчук В.</i> Про сполучення слів як фундаментальні синтаксичні одиниці	50
<i>Бичкова Т.</i> Основні аспекти вивчення простого двоскладного речення в курсі історичної граматики української мови	52
<i>Білоконенко Л.</i> Категорія соціативності у граматиці сербської мови	54
<i>Богатько В.</i> Функційні вияви еліптичних структур на сторінках вінницьких газет	56
<i>Бойко Н.</i> Проблеми експресивного синтаксису в лінгвістичній спадщині професора Н. Гуйванюк	58
<i>Брус М.</i> Історія безприймникових конструкцій української мови в дослідженнях професора І. Слинька	61
<i>Бунчук Б.</i> Різноманітність поетичного синтаксису у віршах Лесі Українки циклу «Ритми»	64
<i>Венжинович Н., Полюжин І.</i> Проблеми граматичних трансформацій при перекладі фразеологізованих синтаксичних конструкцій з української мови англійською	66
<i>Вітрук Н.</i> Синтаксичні особливості односкладних речень апеляції.....	68

Воробець О. Типологічні інтенції синкретичних поширювачів: модифікаційні проєкції	70
Вринчану Ф. Probleme ale sintaxei limbii române vorbite: topicalizarea	72
Галас А. Вставні компоненти в усному діалектному дискурсі	74
Галів У. Лексико-синтаксичні засоби експресивності в публіцистичному дискурсі Оксани Пахльовської	76
Голтвеницька М. Синтаксична організація історичної поеми Івана Перепеляка «Остання любов гетьмана»	78
Городенська К. Проблема статусу складних речень із пояснювальними сполучниками	80
Гриценко П. Синтаксис діалектний і / чи синтактика говіркового мовлення?	83
Громко Т. Синтаксис в об'єктиві моноговіркового дослідження	91
Гуцуляк Т. Творчі інтенції мовця як важливий чинник формування мотиваційної структури образних дериватів	94
Даскалюк О. Агенс та реципієнт у реченнях різного комунікативного спрямування	96
Джочка І. Частки як виразники констатувальної модальності в романі В. Шкляра «Чорний ворон. Залишинець»	98
Дзись Р. Особливості синтаксичних норм у правничому дискурсі	100
Дзись Р., Бобилков В. Синтаксичні компоненти в інкльозивній комунікації	102
Дружинець М. Літературно-діалектна взаємодія в художньому дискурсі: синтаксеми зі стійкими виразами та зворотами	104
Завальнюк І. Синтаксичні засоби експресивізації мови українських газет сьогодення.....	107
Загітко А. Теорія синтаксису Івана Вихованця: функційно-семантичний вимір	110
Івасюта М. Синтаксичні аномативи в курсі «Літературного редагування»	113
Кемінь У. Окличні висловлення як засоби реалізації емотивності в художньому дискурсі Марії Матіос.....	115
Кібак Д. Termenul de cămașă ca piesă de bază a costumului bărbătesc..	117

<i>Коваленко Н., Коваленко Б.</i> Уживання порівнянь у подільському діалектному мовленні	119
<i>Коваль Л.</i> Гармонійний комунікативний простір як передумова успішної життєдіяльності	121
<i>Колеснік Л.</i> До питання про граматичну варіантність у гуцульських говірках Північної Буковини	124
<i>Колібаба Л., Фурса В.</i> Національно марковані форми дієслівного керування.....	126
<i>Колоїз Ж.</i> Граматичний паралелізм як засіб синтаксичного зв'язку ..	129
<i>Кондратенко Н.</i> Трансформація мовленнєвих жанрів українського політичного дискурсу під час російсько-української війни	131
<i>Конєєва О.</i> Функційні параметри дієслів комунікативної взаємодії в масмедійному дискурсі періоду російської ворожої агресії	133
<i>Корпало О.</i> Способи реалізації означеності синтаксичної особи в польській мові	135
<i>Котович В.</i> Поезія Марії Матіос як експлікатор експресивного синтаксису	137
<i>Кравцова О.</i> Функційний потенціал переповідних конструкцій у художньому тексті	139
<i>Кульбабська О.</i> «Ім'я в науці. Професор Іларіон Слинко»: від концепції монографії до видання	141
<i>Личук М.</i> Колоквіалістика як наука й основні напрями дослідження.....	143
<i>Максим'юк О.</i> Аналітичні нерозкладні компоненти у світлі теорії синтаксичної номінації та кореферентності	145
<i>Маркуляк Л.</i> Експресивний синтаксис поезії Михайла Івасюка.....	147
<i>Марчук Л.</i> Екстралінгвістичні чинники створення надлишковості в сучасній українській мові на рівні складного багатокомпонентного речення: семантичний аспект	149
<i>Мединський Д.</i> Проблеми деталізації основних синтаксичних одиниць сучасної української літературної мови	151
<i>Морараш Г.</i> Синтаксичні параметри мовостило Євгенії Ярошинської. 154	
<i>Навчук Г., Шутак Л.</i> Типи окличних речень у комунікативному аспекті.....	156

Олексенко О. Поетика номінативних речень.....	158
Павлик Н. Функційні можливості питальних речень як дискурсивних одиниць в українському епістолярії.....	160
Паладиєв К. Віршове перенесення як стилістичний елемент поезії Іона Мінулеску.....	162
Попова І. Деякі аспекти типологічної класифікації синтаксичних одиниць.....	164
Попович Н. Підмет з кількісним значенням в українській мові (на матеріалі повісті Ольги Кобилянської «Земля»).....	166
Прийма Л. Синтаксичні структури-англіцизми в сучасній українській мові.....	168
Реуцька Н. Синтаксичні фігури та їхні конструкції у творчості Василя Пачовського (на основі поетичної збірки «Розсипані перли»).....	170
Романченко А. Структура номінативних речень у заголовках прогнозів погоди.....	172
Рошко С. Засоби вираження реальності / ірреальності в порівняльних конструкціях.....	174
Руснак Н. Висловлення-побажання в діалектних текстах буковинських говірок.....	176
Руснак Ю. Прагматичне навантаження окличних речень у гуморесці Ольги Кобилянської «Він і вона».....	178
Семашко Т. Компаративні фразеологічні одиниці: досвід закріплення стереотипних ознак.....	180
Скаб М. Синтаксична інтерпретація українського зверненого мовлення: здобутки та перспективи.....	183
Степаненко М. Семантична й формально-граматична поліфункційність новітніх публіцистично-політичних перифраз.....	185
Степаненко Н. Генітив зі значенням просторовості крізь призму досліджень з історичного синтаксису І. І. Слинька.....	192
Струк І. Синтаксична організація реплік-заперечень у драматичному тексті буковинських письменників.....	195
Сулима О. Валентність процесуальних дієслів у мові та мовленні.....	197

<i>Теслицька Г.</i> Синтаксична категорія відокремлення як актуалізатор ад'єктивних компонентів у структурі простого речення	199
<i>Телєжкіна О.</i> Зображально-виражальні засоби в синтаксичній палітрі поетичного мовосвіту анатолія перерви	201
<i>Ткач Л.</i> Праці професора І. І. Слинька з історичного синтаксису української мови як носій культурної пам'яті в українській філології	203
<i>Томусяк Л.</i> Експресивізація дуплексивів	206
<i>Турко О.</i> Порядок слів у реченні української мови як наскрізне синтаксичне поняття	208
<i>Федурко М.</i> Повість Осипа Туряньського «Поza межами болю» крізь призму її синтаксичної організації	207
<i>Федурко О.</i> Прислівники на -о (-е) у вториннопредикатній функції ..	212
<i>Ципердюк О.</i> Синтаксична організація проповідницького тексту	214
<i>Цуркан М.</i> Еліптичні неповні речення як засіб стилізації розмовності в мовотворчості Марії Матіос	216
<i>Шабат-Савка С.</i> Лінгвокреативність у синтаксисі: комунікативно-дискурсивний контекст	218
<i>Шабат-Савка С., Капаці А.</i> Функційний обшир етикетних висловлень в українськомовному фатичному дискурсі	220
<i>Шатілова Н.</i> Конструкції семантико-синтаксичного паралелізму в мовно-образній системі поетичного тексту	222
<i>Шинкарук В.</i> Особливість МД-структур зі з'ясувальними відношеннями ускладненої будови	224
<i>Шрамко Р.</i> Речення з предикатами стану / ставлення суб'єкта як маркери мовної особистості Ольги Кобилянської: прагмарелевантний вимір	226
<i>Шутак Л., Навчук Г.</i> Категорійний словотвір у контексті творення предикатних / непередикатних синтаксичних структур	229
<i>Юсікова О.</i> Фразеологізми з семантикою способу дії у говірках Закарпаття: синтаксичний аспект дослідження	231
<i>Ткач Л., Закутня А., Мойсюк Т.</i> Засоби стилістичного синтаксису в текстах української реклами	233

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИНТАКСИСУ:
СУЧАСНИЙ СТАН
І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Матеріали Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 110-річчю від дня
народження професора Іларіона Слинька

16–17 червня 2022 р.

Відповідальна за випуск – *професор Світлана Шабат-Савка*

Технічне редагування – *Струк Іванна, Наталія Шатілова*

Дизайн обкладинки – *Цвіра А.В.*

Підписано до друку 01.06.2022. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 13,5.

Обл.-вид. арк. 14,5. Тираж 100. Зам. З-002п.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.

58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.